

เมื่อเรากล่าวว่าเพลง X มีความงาม เราไม่ได้กล่าวถึงความพึงพอใจของเราที่มีต่อเพลง X เท่านั้น เรายังกล่าวถึงคุณสมบัติบางอย่างในเพลง X ที่ทำให้เรารู้สึกพึงพอใจด้วย กล่าวคือ การกล่าวว่าเพลง X มีความงาม โดยบอกว่ามันให้ความพึงพอใจแก่เรานั้น แม้จะเป็นสิ่งที่จำเป็นแต่ไม่ใช่สิ่งที่เพียงพอ (ในที่นี้ความพึงพอใจที่เชื่อถือได้ จำเป็นต้องเป็นความพึงพอใจของผู้ที่มีคุณสมบัติพิเศษ ดังจะกล่าวต่อไป)

ถ้าการถกเถียงในเรื่องความงามมุ่งพิจารณาที่ความพึงพอใจแต่เพียงอย่างเดียว เราก็ไม่อาจหาข้อยุติได้ เนื่องจากคนแต่ละคนมีรสนิยมและความพึงพอใจที่แตกต่างกัน สิ่งที่จะช่วยทำให้การถกเถียงของเรามีเหตุผลมากขึ้นก็คือ การแสดงให้เห็นว่าเพลง X มีความงามได้อย่างไร

ปัญหาของการพิจารณาความงามโดยใช้ความพึงพอใจเพียงอย่างเดียว

เดวิด ฮิวม์ (David Hume) เป็นนักปรัชญาคนหนึ่งซึ่งมีความคิดว่าความงามเป็นเรื่องของความรู้สึกพึงพอใจ เมื่อเราพูดว่าสิ่งหนึ่งงามเรากำลังบอกว่าสิ่งนั้นให้ความพึงพอใจแก่เรา เคนนิค (W.E. Kennick) ได้วิจารณ์ข้อเขียนจากเรื่อง "มาตรฐานแห่งรสนิยม" (Of The Standard of Taste) ของฮิวม์ โดยยกเอาใจความตอนหนึ่งมาวิจารณ์

Though it be certain that beauty and deformity...
are not qualities in objects, but belong entirely
to the sentiment, internal or external, it must be
allowed that there are certain qualities in objects
which are fitted by nature to produce these

particular feelings. (Kennick 1979: 631)

เคนนิค กล่าวว่าเนื่องจาก "These particular feelings" หมายถึงความรู้สึกพึงพอใจและไม่พึงพอใจ ดังนั้นก็เท่ากับว่าความพึงพอใจเป็นแก่นสารของความงาม นั่นคือ สิ่งหนึ่งงามก็ต่อเมื่อมันให้ความพึงพอใจเท่านั้น แต่เคนนิคตั้งข้อสงสัยว่าเราสามารถถามได้ว่ามันเป็นเช่นนั้นจริงหรือไม่ และเป็นไปได้หรือไม่ที่วัตถุนั้นจะงามแต่ไม่ได้ให้ความพึงพอใจกับใครทั้งสิ้น การกล่าวว่า X งามแต่ X ไม่ทำให้ใครพึงพอใจเป็นการแสดงนัยถึงความขัดแย้งหรือไม่และจากแนวความคิดของฮิวม์ที่ถือว่าความพึงพอใจเป็นแก่นสาร (essence) ที่สำคัญของความงาม ก็จะทำให้ประโยคที่ว่า "ก. พึงพอใจกับวัตถุ X เพราะว่ามันงาม" มีความหมายเท่ากับ "ก. พึงพอใจกับวัตถุ X เพราะว่ามันทำให้ ก. พึงพอใจ" (Kennick 1979: 631-632) ซึ่งจากการวิจารณ์ฮิวม์ของเคนนิค ผู้เขียนเห็นด้วยในส่วนหนึ่งที่ว่า ถ้าเราตัดสินความงามจากการพิจารณาว่าเราพึงพอใจหรือไม่เพียงอย่างเดียว สิ่งที่งามก็จะมีคามหมายเท่ากับสิ่งที่เราพึงพอใจเท่านั้น ส่วนข้อสงสัยของเคนนิคที่ว่าเป็นไปได้หรือไม่ที่วัตถุนั้นจะงามแต่ไม่ได้ให้ความพึงพอใจกับใครทั้งสิ้นนั้น ผู้เขียนยังไม่ตอบตอนนี้เพราะคำตอบเหล่านั้นจะอยู่ในทฤษฎีที่ผู้เขียนจะเสนอต่อไป แต่ในขณะนี้ให้กลับมาพิจารณาปัญหาในทฤษฎีของฮิวม์ต่อก่อน จากการที่เคนนิคได้วิจารณ์ฮิวม์ในลักษณะนั้น ดูเหมือนว่าทำให้เกณฑ์การตัดสินความงามไม่มีอยู่จริงเนื่องจากคนแต่ละคนมีรสนิยมหรือความชอบที่แตกต่างกัน คนหนึ่งพึงพอใจในสิ่งหนึ่งและกล่าวว่าสิ่งที่เขาพึงพอใจนั้นงาม ส่วนอีกคนหนึ่งไม่พึงพอใจในสิ่งเดียวกันนี้และสามารถกล่าวว่าสิ่งที่เขาไม่พึงพอใจไม่มี ความงามได้เช่นกัน การถกเถียงว่าสิ่งนั้นงามหรือไม่ในกรณีนี้ เราไม่อาจหาข้อสรุปที่ถูกต้องได้ เพราะความงามเป็นเรื่องของบุคคล สัมพัทธ์ไปตามความรู้สึกพึงพอใจและไม่พึงพอใจ ยิ่งกว่านั้นคนคนเดียวกันในเวลาต่างกัน การตัดสินความงามของเขาต่อวัตถุ X ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ นั่นคือในเวลา T1 - T2 เขารู้สึกพึงพอใจในวัตถุ X วัตถุ X จึงถือได้ว่างาม แต่ในเวลา T2 - T3 เขารู้สึกไม่พึงพอใจวัตถุ X ดังนั้นวัตถุ X ไม่งาม

จากที่กล่าวมาถ้าความงามเป็นเรื่องของความพึงพอใจเพียงอย่างเดียว การตัดสินความงามที่น่าเชื่อถือก็ไม่สามารถมีขึ้นได้ แต่อีวี่ไม่ต้องการการตัดสินความงามที่มีลักษณะเชื่อถือไม่ได้ เช่นนี้ จึงได้เสนอวิธีการในการแก้ปัญหา กล่าวคือ เมื่อการตัดสินความงามโดยวัดจากความพึงพอใจของเรา ไม่ทำให้การตัดสินน่าเชื่อถือ เราจึงต้องพิจารณาความรู้สึกพึงพอใจร่วมกันของคน ถ้าทุกคนมีความรู้สึกพึงพอใจในสิ่งหนึ่งร่วมกัน เราก็สามารถพูดได้ว่าสิ่งนั้นมีความงาม แต่การค้นหาความพึงพอใจร่วมกันเช่นนี้ยังไม่เพียงพอ ความพึงพอใจของผู้ที่สามารถเชื่อถือได้ จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ 5 อย่าง กล่าวคือ

1. ต้องมีความละเอียดอ่อน (Delicacy) ถ้าเราทดลองเอา พวงกุญแจที่คล้องด้วยสายหนังใส่ไว้ในถังและเติมไวน์ให้เต็มถึงนั้น คนบางคนชิมไวน์จะสามารถบอกได้ว่ารสชาติของไวน์มีส่วนผสมของหนังและโลหะอยู่ด้วย แต่บางคนไม่สามารถบอกถึงความแตกต่างได้ คุณสมบัตินี้แสดงว่าคนบางคนมีการรับรู้ที่ละเอียดอ่อนมาก คนที่ขาดคุณสมบัตินี้จะไม่สามารถบอกได้ว่ามีสิ่งอื่นอยู่ในไวน์นั้น ถึงแม้ตัวอย่างนี้จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับประสาทสัมผัสทางร่างกายโดยตรง แต่สามารถนำมาเปรียบเทียบได้กับสิ่งที่ใช้ในการรับรู้ความงามซึ่งอยู่ภายในจิตใจได้ เช่น ความละเอียดอ่อนในการแยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ ได้อย่างละเอียดในการพิจารณาความงาม ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงแล้วเราจะยังไม่สามารถหากฎเกณฑ์ในการบ่งชี้ความงามที่ชัดเจนได้ แต่ต้องยอมรับว่าไม่ว่าจะจะเป็นความละเอียดอ่อนของประสาทสัมผัสทางด้านร่างกาย เช่นตัวอย่างข้างต้น ลินมีความละเอียดอ่อนในการแยกแยะรสชาติต่าง ๆ ได้ หรือความละเอียดอ่อนในด้านความรู้สึกที่มีอยู่ภายในจิตใจคือ ความสามารถที่จะแยกสิ่งที่ยามจากสิ่งที่ไม่งาม หรือสิ่งที่ยามมากกว่าออกจากสิ่งที่ยามน้อยกว่า บางคนจะมีการรับรู้ดีกว่าหรือละเอียดอ่อนกว่าบางคนเสมอ

2. ต้องมีการฝึกฝน (Practice) สิ่งนี้เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาความละเอียดอ่อนของจิตใจ การที่เราเห็นวัตถุใด ๆ เป็นครั้งแรกจิตใจของเราไม่สามารถรับรู้คุณค่าหรือความบกพร่องของวัตถุนั้นได้ นั่นคือเราไม่สามารถแยกแยะความดีเลิศ (excellence) ในหลาย ๆ ด้านของมันได้

ไม่เห็นถึงความแตกต่างที่ชัดเจน คนที่ไม่เคยฝึกฝนมาก่อนจะลังเล ไม่สามารถบอกได้ว่าวัตถุนั้นงามหรือไม่งาม แต่ถ้าเขามีประสบการณ์กับสิ่งนั้นมากขึ้น เขาก็จะตัดสินได้อย่างเที่ยงตรงและมั่นใจยิ่งขึ้น สามารถแยกความงามและข้อบกพร่องออกจากกันได้ในแต่ละส่วน และสามารถแสดงให้เห็นถึงรายละเอียดในด้านคุณภาพว่าควรยกย่องหรือควรถิ เมื่อทำได้ เช่นนี้ก็จะสามารถกล่าวถึงคุณค่าของสิ่งนั้นได้อย่างไม่ผิดพลาด

3. ต้องมีการเปรียบเทียบ (Comparison) งานหลาย ๆ ประเภท และหลายระดับ ไม่ว่าจะ เป็นงานที่อยู่ต่างสมัยกันหรือความงามที่ต่างระดับกัน เราควรที่จะเห็นความงามในลักษณะต่าง ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งจะทำให้เราสามารถรู้ได้ว่าเราควรยกย่องงานชิ้นใดและควรถิงานชิ้นใดได้อย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้น การได้เห็นมากและมีการเปรียบเทียบมาก ไม่ว่าจะงานนั้นจะอยู่ในสมัยใดหรือเป็นของเชื้อชาติไหนจะทำให้เราสามารถเห็นถึงความงามที่แตกต่างกันได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น

4. ต้องไม่มีอคติ (Prejudice) ในการตัดสินความงาม งานศิลปะมีจุดประสงค์ที่จะทำให้เกิดผลบางอย่างต่อจิตใจของมนุษย์ จึงควรพิจารณาตามจุดประสงค์นั้น เช่น ถ้างานศิลปะมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงต่อสาธารณชน ถึงแม้ว่า ก. จะเป็นศัตรูหรือเพื่อนของผู้สร้างงานนั้น ก. ต้องไม่นึกถึงความสัมพันธ์นี้ต้องทำตัวเป็นกลางเหมือนคนธรรมดาทั่ว ๆ ไป ส่วนงานศิลปะที่มุ่งเพื่อคนซึ่งต่างเชื้อชาติหรือต่างยุคต่างสมัยกับเรา เช่น เพลงร้องในยุคกลาง มุ่งแสดงถึงความศรัทธาในศาสนาคริสต์ของชาวตะวันตกเป็นหลัก ถ้าเรามีอคติ ก็จะยอมรับความคิดของคนในยุคกลางที่ให้ความสำคัญกับศาสนามากไม่ได้ เนื่องจากเราถือตามความคิดในปัจจุบันที่ว่าศาสนาไม่มีความสำคัญมากไปกว่าศาสตร์ด้านอื่น ๆ

5. ต้องมีการรับรู้ที่ดี (Good sense) คุณสมบัตินี้เป็นเครื่องตรวจสอบว่ามีอคติเกี่ยวข้องกับตัดสินความงามหรือไม่ และเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นความสัมพันธ์ในส่วนต่าง ๆ ของงานซึ่งจะทำให้เห็นความงามในงานนั้น

ผู้ที่มีคุณสมบัติเหล่านี้ก็จะเป็นผู้ตัดสินความงามที่เชื่อถือได้ และการตัดสินของเขาถือได้ว่าเป็นการตัดสินที่ถูกต้อง (Hume 1979: 491-496)

อย่างไรก็ตามถึงแม้ฮิวม์จะพยายามแก้ปัญหาโดยวิธีดังกล่าว ก็อาจมีข้อสงสัยได้ว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่จะมีคนที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ ยิ่งกว่านั้นเราจะสามารถรู้ได้อย่างไรว่าคนคนนั้นมีคุณสมบัติเช่นนั้นจริง จากข้อสงสัยแรกความเป็นไปได้หรือไม่นั้น ไม่เกี่ยวข้องกับข้อเสนอของฮิวม์ นั่นคือถึงแม้ว่าตามความเป็นจริงแล้วเรายังหาคนเช่นนั้นไม่พบก็ตาม ทฤษฎีของฮิวม์ก็สามารถดำเนินต่อไปได้ กล่าวคือ เมื่อใดที่มีคนที่มีคุณสมบัติครบ 5 อย่างดังกล่าว การตัดสินความงามโดยวัดจากความพึงพอใจของเขา (แม้เพียงคนเดียวก็ตาม) ถือได้ว่าเป็นการตัดสินความงามที่น่าเชื่อถือที่สุด

อย่างไรก็ตามถึงแม้เราสามารถสมมติได้ว่า เราพบคนที่อ้างว่ามีคุณสมบัติดังกล่าว 2 คน คือ A และ B เมื่อเราพิจารณาการตัดสินความงามของภาพ X ตามคำตัดสินของ A และ B ในเวลา T1 - T2 A กล่าวว่าภาพ X ให้ความพึงพอใจกับเขา เขาจึงตัดสินว่ามันงาม และในเวลาเดียวกันนั้น B กล่าวว่าภาพ X ไม่ให้ความพึงพอใจกับเขา ดังนั้นการตัดสินของเขาคือภาพ X ไม่มีความงาม ถ้าเราเชื่อว่า 2 คนนี้มีคุณสมบัติดังกล่าวจริง ภาพ X ก็จะต้องมีความงามและไม่มีความงามในเวลาเดียวกัน ซึ่งความคิดเช่นนี้ขัดแย้งในตัวเองและเราไม่อาจยอมรับได้ แต่กรณีนี้ฮิวม์อาจตอบได้ว่า เป็นไปได้ว่า A หรือ B คนใดคนหนึ่งไม่มีคุณสมบัติเช่นนั้นจริง หรือถ้ามีทั้งคู่ก็ต้องมีความแตกต่างกันอย่างมาก เพราะถ้าทั้งคู่มีคุณสมบัติเหล่านี้ใกล้เคียงกัน การตัดสินของเขาก็จะต้องตรงกันเสมอ และถึงแม้ว่า A กับ B จะตัดสินความงามของภาพ X ในเวลาที่แตกต่างกันก็ตาม ความพึงพอใจของพวกเขาจะต้องตรงกันและตัดสินความงามได้เหมือนกัน กรณีเช่นนี้จึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ถ้าเป็นเช่นนั้นให้เราพิจารณากรณณ์ต่อไปนี้ ในเวลา T3 - T4 A ผู้ซึ่งอ้างว่าเขามีคุณสมบัติ 5 อย่าง บอกว่าเขาพึงพอใจในภาพ Y และบอกว่ามันงาม เราจะเชื่อได้ในทันทีหรือไม่

ว่า ภาพ Y มีความงามจริง ยิ่งกว่านั้นเมื่อเวลาผ่านไป T5 - T6 A ได้บอก
 ว่า เขาไม่พึงพอใจในภาพ Y จึงบอกว่ามันไม่งาม ดังนั้นภาพ Y จึงงามใน
 เวลาหนึ่งและไม่งามในอีกเวลาหนึ่งโดยการตัดสินใจของคน ๆ เดียวกัน เราจะ
 เลือกเชื่อ A ในเวลา T3 - T4 หรือในเวลา T5 - T6 ในกรณีนี้ฮิวม์ก็อาจ
 จะตอบเหมือนเดิมว่า A ในเวลา T3 - T4 ต่างจาก A ในเวลา T5 - T6
 และต้องมีช่วงเวลาหนึ่งที่ A มีคุณสมบัติเช่นนั้นจริง การตัดสินใจของ A จึงถูกใน
 ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น แต่การตอบเช่นนี้ผู้เขียนเห็นว่าไม่ได้ช่วยให้เรา
 รู้ได้เลยว่า A ในช่วงเวลาใดที่เราสามารถเชื่อถือได้ หรือเราไม่สามารถรู้
 ได้ว่า A หรือ B ใครที่มีคุณสมบัติเหล่านั้นจริง เพราะการตัดสินใจความงามจะ
 ถูกต้องก็ต่อเมื่อเกิดจากความพึงพอใจของคนที่มีคุณสมบัติเหล่านั้น ซึ่งเมื่อมีคนคน
 หนึ่งอ้างกับเราว่าตัวเขามีคุณสมบัติดังกล่าว เราจะพิสูจน์ได้อย่างไรว่าเขามี
 คุณสมบัติเหล่านั้นจริง เพราะการตัดสินใจของเขาขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของเขา
 คนเดียว เราจะรู้ได้อย่างไรว่าในเวลานั้นเขาโกหกหรือไม่ นั่นคือเขาเป็น
 เพียงคนเดียวที่รู้ว่าเขาโกหกหรือไม่ ถ้าเขาโกหกเราก็ไม่รู้ว่าเขาโกหกหรือ
 ถ้าเขาไม่โกหก เราก็ไม่รู้อีกเช่นกันว่าเขาไม่ได้โกหก และถ้าในกรณีที่เขา
 บอกว่าเขาไม่ได้โกหก ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้คือ ในช่วงเวลานั้นเขาจะรู้ได้อย่างไร
 ว่าเขามีคุณสมบัติ 5 อย่าง

อย่างไรก็ตามปัญหานี้เกิดจากการตัดสินใจความงามที่มุ่งมองจากความ
 รู้สึกพึงพอใจเท่านั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นคนที่มีคุณสมบัติเหล่านั้นก็ตาม การตัดสินใจของ
 เขาจะไม่สามารถอธิบายได้ (นอกจากความพึงพอใจของเขาเท่านั้น) เราจะรู้
 ได้อย่างไรว่า A มีคุณสมบัติเหล่านั้นจริง ปัญหานี้อาจสามารถแก้ไขได้โดยการ
 เชื่อมโยงคำอธิบายไปยังตัววัตถุด้วย นั่นคือ A จะต้องอธิบายให้เราเห็นได้ว่า
 คุณสมบัติอะไรที่ทำให้สิ่งที่ A บอกว่างาม มีความงาม ซึ่งถ้าคำอธิบายมีเหตุผล
 เราก็สามารถเชื่อคำตัดสินของ A ได้อย่างเต็มใจ

บทความตอนหนึ่งของฮิวม์ได้กล่าวไว้ว่า (เป็นบทความเดียวกับที่ยก

มากล่าวในหน้าที่ 4)

Though it³ be certain that beauty and deformity... are not qualities in objects, but belong entirely to the sentiment, internal or external, it must be allowed that there are certain qualities in objects which are fitted by nature to produce these particular feelings. (Kennick 1979: 631)

จะเห็นได้ว่าถึงแม้ฮิวม์กล่าวว่าการตัดสินความงามเป็นเพียงเรื่องของความรู้สึกพึงพอใจเท่านั้น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับตัววัตถุ นั่นคือการบอกว่าสิ่งหนึ่งงามจะต้องสำรวจที่ความรู้สึกของเราว่าเราพึงพอใจมันหรือไม่ แต่ฮิวม์ยังกล่าวด้วยว่าในตัววัตถุมีคุณสมบัติบางอย่างที่ทำให้เรารู้สึกพึงพอใจ ซึ่งจากการกล่าวเช่นนี้สามารถถามได้ว่าคุณสมบัติบางอย่างที่มีอยู่ในตัววัตถุคือคุณสมบัติอะไร และทำไมมันจึงทำให้เราเกิดความพึงพอใจ

ถ้าเราสามารถกล่าวได้ว่าคุณสมบัติเหล่านั้นคืออะไร คำอธิบายว่าสิ่งนี้มีความงามเพราะมีคุณสมบัติเหล่านั้นก็น่าจะเป็นสิ่งที่ทำให้คำอธิบายของเราน่าเชื่อถือ และทำให้เรารู้ว่าสิ่งที่มีความงาม งามได้อย่างไรด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย